

Är det bra att inkomstklyftorna ökar?

Allehanda den 9 mars 2012

Inkomstspridningen i Sverige har ökat rejält under 30 år. Vissa verkar tycka att detta är dåligt eftersom ökade klyftor aldrig kan vara önskvärda. Andra verkar tycka att eftersom Sverige runt 1980 hade en extremt sammanpressad inkomstfördelning är det oproblematiskt och kanske till och med önskvärt att spridningen ökat sedan dess. Båda perspektiv bortser från en liten, men viktig, detalj: Det spelar rimligen roll varför och på vilket sätt skillnaderna ökar. I början av 1980-talet hade debattörer på högerkanten i Sverige många bra argument för att skillnaderna borde få öka. Mycket tydde på att inkomstutjämnningen hade gått för långt. Marginalskatter på över 80 procent uppmuntrade till skatteplanering. Läkare tjänade mer på att hugga ved till sommarstugan än på att kapa vårdköer. Ingångslönerna var höga, men löneutvecklingen under karriären var svag. För undersköterskor var det en dålig affär att vidareutbilda sig till sjuksköterska. På skämt sades att den som ville bli rik i Sverige hade större chans att lyckas genom att vinna på lotteri eller ärva pengar än genom hårt arbete. Det var inte bara ett skämt: Inkomster påverkades till stor del av tillfälligheter och kontakter, inte av ansträngning och meriter.

Idag har inkomstskillnaderna ökat. Den tokiga skattepolitiken har till stora delar rättats till. 1990 års skattereform följde principen att alla skulle få behålla åtminstone hälften av en löneökning. Därmed blev det enklare att öka sin inkomst genom eget arbete. Men i övrigt är situationen ganska lik den på 1980-talet. Löneutvecklingen över karriären är fortfarande svag i många yrken. Utbildning lönar sig bättre, men alltjämt betydligt sämre än i jämförbara länder. Alliansregeringens skattesänkningar har gjort det mer lönsamt att gå från olika socialförsäkringsersättningar till ett arbete. Men de har inte gjort det nämnvärt lättare för människor att bli rika på sitt arbete.

Det är ingen större hemlighet att den som hoppas kunna tjäna mycket på sitt arbete bör undvika att beskattas som arbetsinkomsttagare. En egen firma är ett måste, helst ett aktiebolag. Med rätt bolagskonstruktion och smarta avdrag kan skatten sänkas avsevärt –för den som vet hur. Även på den punkten är dagens situation slående lik hur Sverige fungerade på 1980-talet.

Den ökade inkomstspridningen de senaste decennierna i Sverige förklaras till stor del av att två sätt att tjäna pengar har blivit betydligt vanligare: Aktievinster och vältajmade bostadsaffärer. Den som köper sin första bostadsrätt vid rätt tillfälle gör enorm nytta för sin privatekonomi. En lyckad så kallad bostadskarriär är för många betydligt viktigare för privatekonomin än beslutet att arbeta extra på helgerna eller att läsa ännu ett år vid högskola eller universitet.

I stället för att diskutera om det är bra eller dåligt att inkomstskillnaderna ökat borde vi kanske fråga om det är rätt skillnader som har ökat.

Andreas Bergh, välfärdsforskare, nationalekonom och liberal krönikör